

Arhitektura web aplikacija

Predmet: Distribuirani sistemi

Predavač: dr Dušan Stefanović

Web aplikacije dizajn i arhitektura

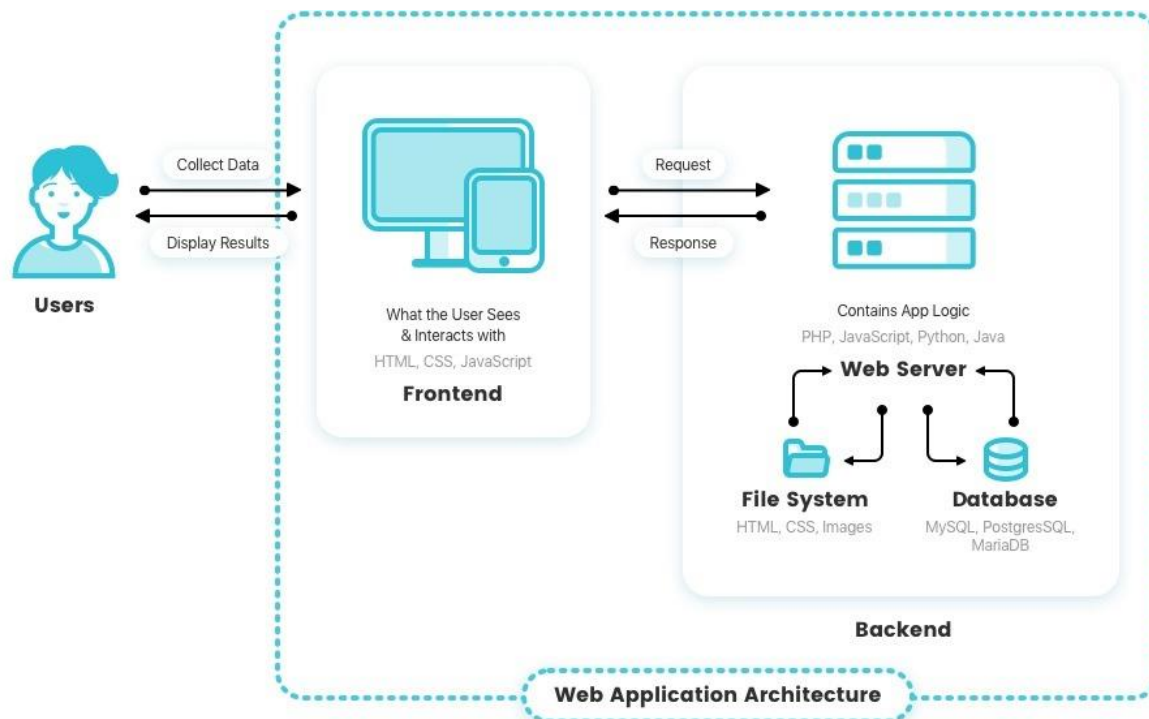
Razmena informacija od klijenta do servera i baze podataka

Dizajn HTTP protokola

Praćenje sesija pomoću kolačića (cookies)

HTML

Arhitektura Web aplikacije

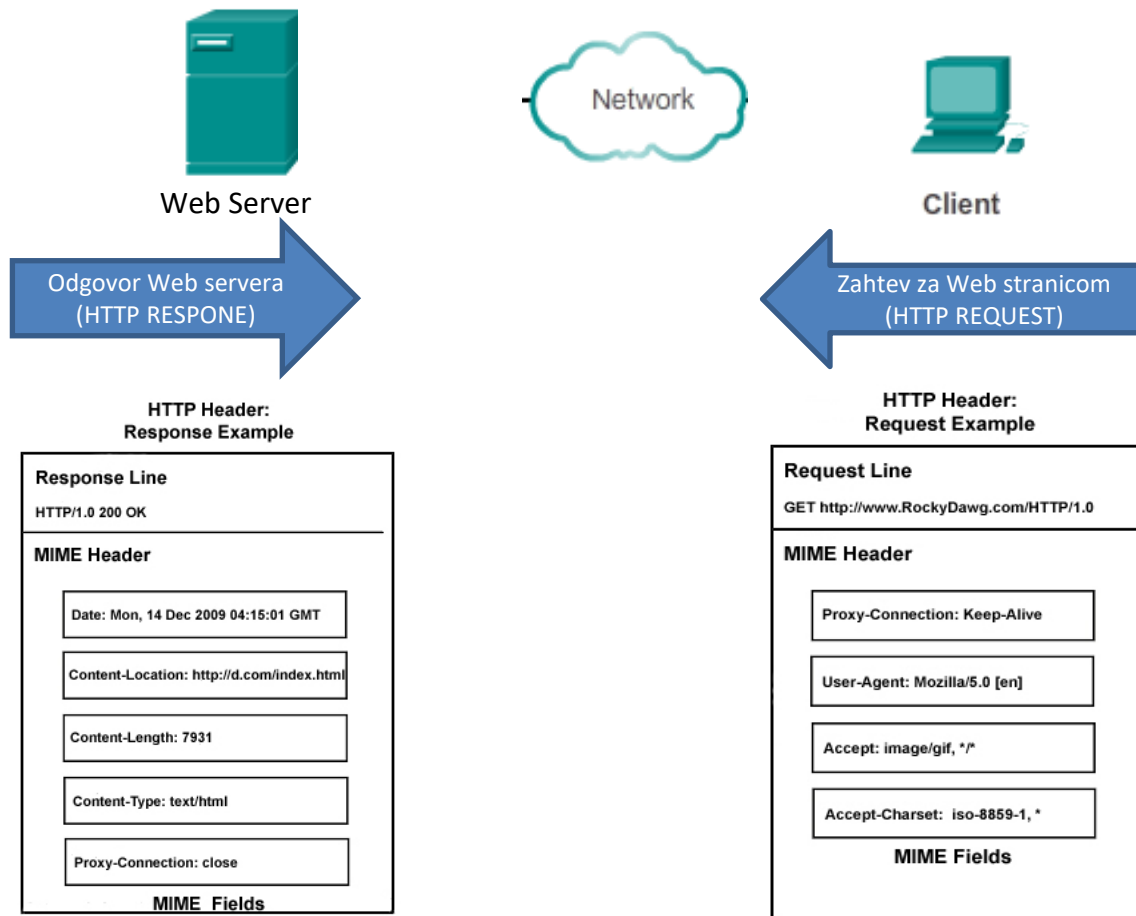
HTTP DIZAJN

HTTP je zadužen za komunikaciju između web servera i klijenta

HTTP je klijent server protokol u kojem klijent (web browser) kreira zahtev za server a web server vraća odgovor na zahtev (Request-Response protocol)

Odgovor servera je sadržaj u formi HTML stranica.

Prema standardnom podešavanju HTTP protokol koristi port 80

HTTP DIZAJN

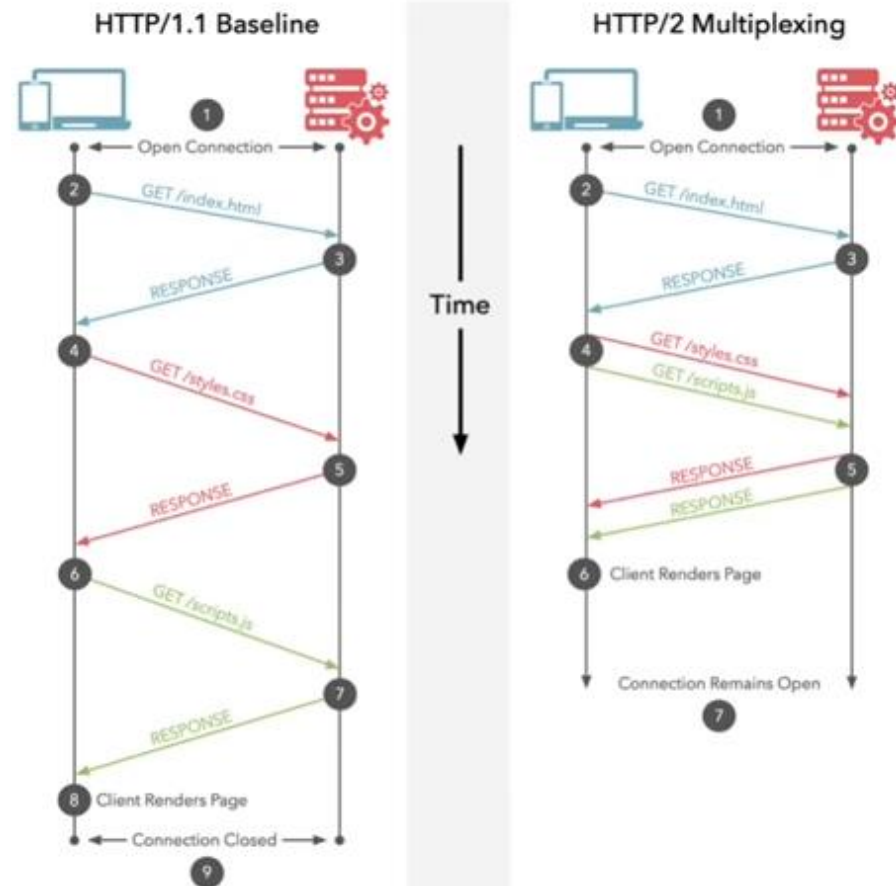
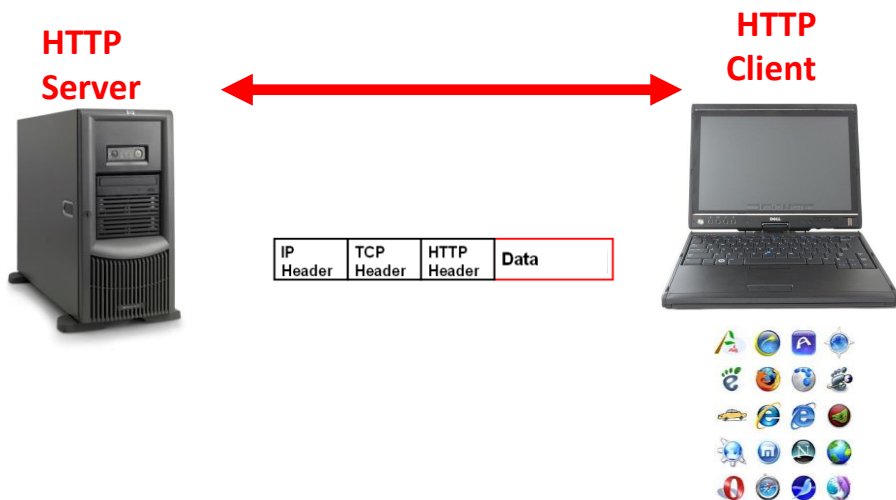
Najčešće upotrebljavana implementacija HTTP protokola je HTTP/1.1.

Najnovija verzija je HTTP/2

Fundamenti u odnosu na HTTP/1.1 su ostali isti

Osnovna razlika je u brzini tj. HTTP/2 je efikasnija u radu

Smanjeno je kašnjenje tako što je omogućeno potpuno request response multiplexing

HTTP REQUEST PORUKA

```
GET /~srt/ HTTP/1.1
```

```
Accept-Language: en-us
```

```
User-Agent: Mozilla/4.0 (compatible; MSIE 7.0; Windows NT 6.0; SLCC1; .NET  
CLR 2.0.50727; Media Center PC 5.0; .NET CLR 3.0.04506; InfoPath.1)
```

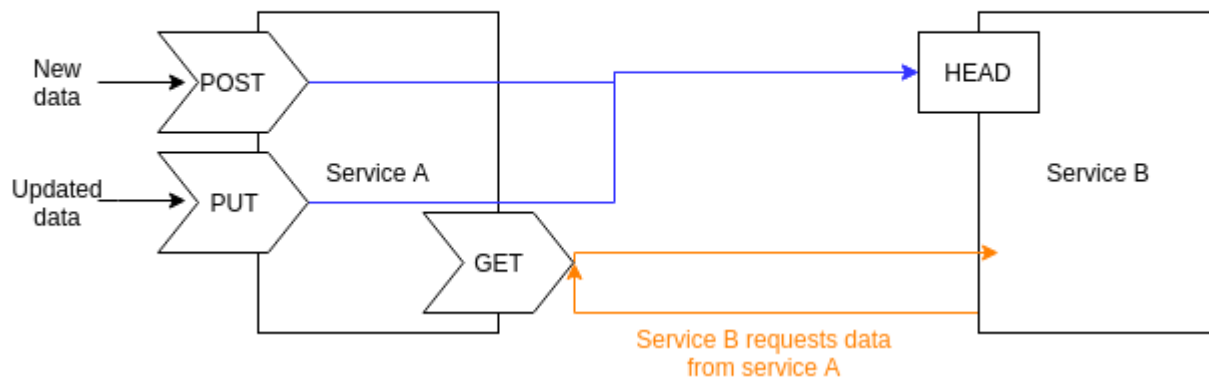
```
Host: www.vtsnis.edu.rs
```

```
Connection: Keep-Alive
```

Request

GET	- Browser/klijent traži Web stranu
/~srt/	- Browser traži Web stranu u direktorijumu (index.html)
HTTP/1.1	- Browser koristi verziju HTTP/1.1

HTTP REQUEST KOMANDE

Text box

Email

Checkbox group

I want to receive

- Timely maintenance e-mails
- Monthly newsletter
- Information about special offers

Group of radio buttons

I prefer to receive my emails as

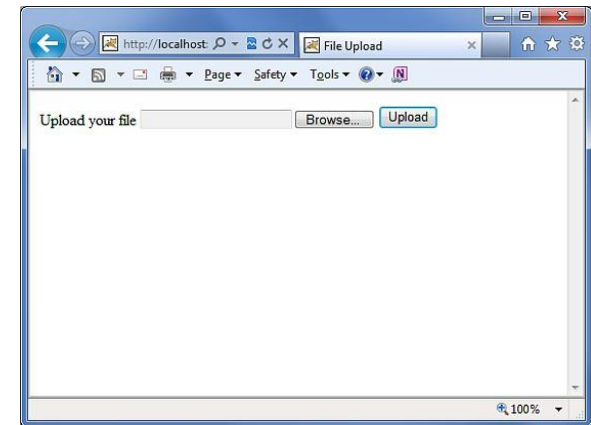
- HTML
- Text only

Drop-down list

Where are you from?

Stand-alone checkbox

I agree to terms of service.

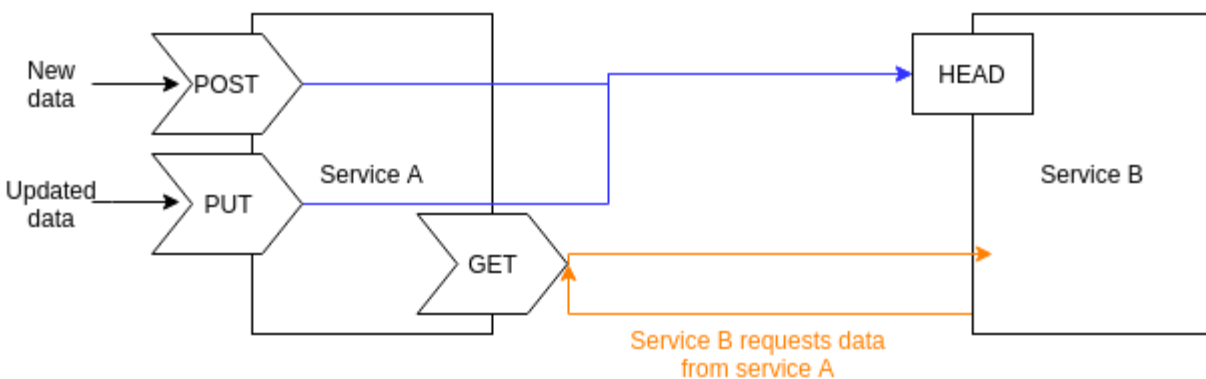
POST i **PUT** komande se koriste za slanje podataka (upload) na web server.

Kada korisnik unese podatak u formu koja je ugrađena u web strani, **POST** metodom šalje se podatak Web serveru.

PUT metodom se vrši ažuriranje podataka na web serveru, promena slike ili teksta na web sajtu.

DELETE metodom se brišu podaci na web server.

HTTP REQUEST KOMANDE

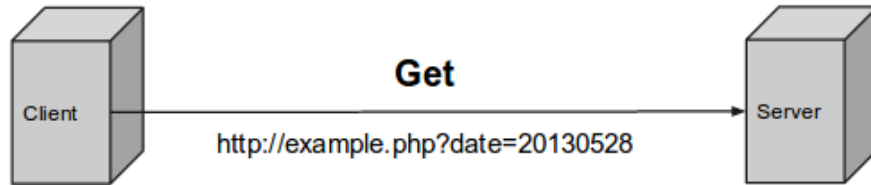

HEAD metoda identična GET metodi stim što server u odgovoru ne uključuje telo poruke.

TRACE metoda se koristi za prikaz posredničkih uređaja (proxy server, web firewall) koji se nalaze na putu do određnog web servera koji mogu da edituju HTTP zaglavlje i da se na taj način testira šta je primljeno na odredištu

OPTIONS metoda je upit web serveru za proveru dostupnih metoda za unetu URL adresu

HTTP REQUEST KOMANDE (GET vs POST)

GET metoda

Može da se iskoristi i za prosleđivanje podataka na web server.

Ne preporučuje se jer se ti podaci nalaze u URL adresi tj. lako su vidljivi ako se npr radi o korisničkom imenu ili lozinki.

Prihvatljiva je za slanje vrednosti koje treba primeniti za filtriranje podataka iz baze podataka.

POST metoda

Je način da se prosledi podatak preko forme na klijentskoj strani web serveru tj. bazi podataka radi provere autentifikacije ili upisa korisnika u bazu podataka.

Bezbedniji je način od get metode jer se vrednosti nalaze u zaglavlju HTTP poruke.

HTTP REQUEST ZAGLAVLJE

```
GET /~srt/ HTTP/1.1
```

```
Accept-Language: en-us
```

```
User-Agent: Mozilla/4.0 (compatible; MSIE 7.0; Windows NT 6.0; SLCC1; .NET  
CLR 2.0.50727; Media Center PC 5.0; .NET CLR 3.0.04506; InfoPath.1)
```

```
Host: www.vtsnis.edu.rs
```

```
Connection: Keep-Alive
```

Header parametri

Accept-Language: - Korisnik zahteva dati jezik za traženi objekat

User-Agent: - Opisuje tip browser-a koji je poslao zahtev

Host: - Server na kome se nalazi traženi objekat

Connection: - Client/browser saopštava serveru da TCP konekciju drži otvorenom.

HTTP RESPONSE PORUKA

**HTTP
Server**

HTTP Client


```
HTTP/1.1 200 OK
Date: Fri, 22 Feb 2008 16:34:18 GMT
Server: Apache/2.0.52 (Red Hat)
Last-Modified: Thu, 15 Nov 2007 19:33:12 GMT
Content-Length: 15137
Connection: close
Content-Type: text/html
```

```
<!DOCTYPE html PUBLIC "-//W3C//DTD XHTML 1.0 Transitional//EN"
"http://www.w3.org/TR/xhtml1/DTD/xhtml1-transitional.dtd">
<html xmlns="http://www.w3.org/1999/xhtml">
```

HTTP RESPONSE PORUKA

HTTP/1.1 200 OK

Date: Fri, 22 Feb 2008 16:34:18 GMT

Server: Apache/2.0.52 (Red Hat)

Last-Modified: Thu, 15 Nov 2007 19:33:12 GMT

Content-Length: 15137

Connection: close

Content-Type: text/html

```
<!DOCTYPE html PUBLIC "-//W3C//DTD XHTML 1.0 Transitional//EN"
"http://www.w3.org/TR/xhtml1/DTD/xhtml1-transitional.dtd">
<html xmlns="http://www.w3.org/1999/xhtml">
```

Response poruka se sastoji:

- Statusna linija
- Header linija
- Sadržaj

HTTP RESPONSE PORUKA

HTTP/1.1 200 OK

```
Date: Fri, 22 Feb 2008 16:34:18 GMT
Server: Apache/2.0.52 (Red Hat)
Last-Modified: Thu, 15 Nov 2007 19:33:12 GMT
Content-Length: 15137
Connection: close
Content-Type: text/html
```

```
<!DOCTYPE html PUBLIC "-//W3C//DTD XHTML 1.0 Transitional//EN"
"http://www.w3.org/TR/xhtml1/DTD/xhtml1-transitional.dtd">
<html xmlns="http://www.w3.org/1999/xhtml">
```

Statusna Linija

- HTTP/1.1 – Server koristi HTTP/1.1 verziju
- 200 OK - Statusni kod, zahtev je uspešno obrađen i tražena informacija se nalazi u telu poruke

HTTP RESPONSE PORUKA

Statusni kod se nalazi u svakoj response poruci koju šalje server a koja opisuje status interakcije između klijenta i servera

HTTP statusni kodovi su podjeljeni u 5 klasa:

1XX
INFORMATIONAL

1xx – Informacioni. Označava da je zahtev primljen ili da se obrađuje

2XX
SUCCESS

2xx – Success. Označava da je zahtev isporučen i obrađen od strane servera

3XX
REDIRECTION

3xx – Preusmeravanje

4XX
CLIENT ERROR

4xx – Greška na strani klijenta. Server nema sve potrebne podatke koje je dobio od klijenta

5XX
SERVER ERROR

5xx – Greška na strani servera .

Opšti statusni kodovi

200 OK

- Zahtev je uspešno obrađen i tražena informacija je u response poruci.

301 Moved Permanently

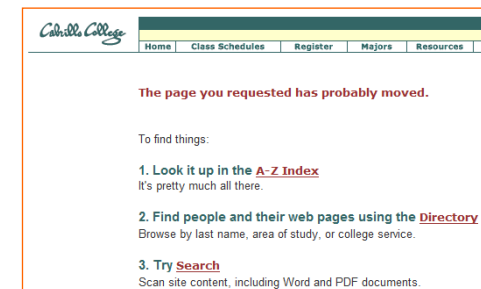
- Traženi objekat je trajno premešten.

400 Bad Request

- Generička poruka o grešci, server nije razumeo request poruku.

404 Not Found

-Traženi dokument ne postoji na serveru.

STATUSNI KODOVI

1XX Informational		4XX Client Error Continued	
100	Continue	409	Conflict
101	Switching Protocols	410	Gone
102	Processing	411	Length Required
2XX Success		412	Precondition Failed
200	OK	413	Payload Too Large
201	Created	414	Request-URI Too Long
202	Accepted	415	Unsupported Media Type
203	Non-authoritative Information	416	Requested Range Not Satisfiable
204	No Content	417	Expectation Failed
205	Reset Content	418	I'm a teapot
206	Partial Content	421	Misdirected Request
207	Multi-Status	422	Unprocessable Entity
208	Already Reported	423	Locked
226	IM Used	424	Failed Dependency
3XX Redirection		426	Upgrade Required
300	Multiple Choices	428	Precondition Required
301	Moved Permanently	429	Too Many Requests
302	Found	431	Request Header Fields Too Large
303	See Other	444	Connection Closed Without Response
304	Not Modified	451	Unavailable For Legal Reasons
305	Use Proxy	499	Client Closed Request
307	Temporary Redirect	5XX Server Error	
308	Permanent Redirect	500	Internal Server Error
4XX Client Error		501	Not Implemented
400	Bad Request	502	Bad Gateway
401	Unauthorized	503	Service Unavailable
402	Payment Required	504	Gateway Timeout
403	Forbidden	505	HTTP Version Not Supported
404	Not Found	506	Variant Also Negotiates
405	Method Not Allowed	507	Insufficient Storage
406	Not Acceptable	508	Loop Detected
407	Proxy Authentication Required	510	Not Extended
408	Request Timeout	511	Network Authentication Required
		599	Network Connect Timeout Error

HTTP STATUS CODES

Lista statusnih poruka koje mogu da budu prikazane u response poruci

201 Created

- Uspešno je kreirana stranica ili update podataka

304 Not Modified

- Prikazan je keširani podatak koji je ranije posećen a nije promenjen.

401 Unauthorized

- Neautentifikovan pristup objektu (korisnik nije autentifikovan) u slučaju da nedostaje token za pristup objektu

403 Forbidden

- Autorizacija korisniku nije odobrena za pristup objektu tj. korisnik nema dozvolu za pristup objektu

409 Conflict

- Server ne može da obradi zahtev jer se javio konflikt prilikom pristupa resursu zbog višestrukog istovremenog editovanja.

500 Internal server error

505 HTTP Version Not Supported

- HTTP verzija nije podržana od strane servera.

HTTP RESPONSE PORUKA

```
HTTP/1.1 200 OK
Date: Fri, 22 Feb 2008 16:34:18 GMT
Server: Apache/2.0.52 (Red Hat)
Last-Modified: Thu, 15 Nov 2007 19:33:12 GMT
Content-Length: 15137
Connection: close
Content-Type: text/html

<!DOCTYPE html PUBLIC "-//W3C//DTD XHTML 1.0 Transitional//EN"
"http://www.w3.org/TR/xhtml1/DTD/xhtml1-transitional.dtd">
<html xmlns="http://www.w3.org/1999/xhtml">
```

Podaci u zaglavlju HTTP Response poruke

- Date: – Vreme na serveru kada je kreirana response poruka
- Server: – Tip web servera koji je poslao poruku
- Last-Modified: – Datum/vreme kada je objekat kreiran ili modifikovan
- Content-Length: – Broj bajtova koji je poslat
- Connection: – Server će zatvoriti TCP konekciju nakon što pošalje odgovor .
- Content-Type: – Objekat u zaglavlju je HTML text

HTTP RESPONSE PORUKA

```
HTTP/1.1 200 OK
Date: Fri, 22 Feb 2008 16:34:18 GMT
Server: Apache/2.0.52 (Red Hat)
Last-Modified: Thu, 15 Nov 2007 19:33:12 GMT
Content-Length: 15137
Connection: close
Content-Type: text/html

<!DOCTYPE html PUBLIC "-//W3C//DTD XHTML 1.0 Transitional//EN"
"http://www.w3.org/TR/xhtml1/DTD/xhtml1-transitional.dtd">
<html xmlns="http://www.w3.org/1999/xhtml">
```

Telo poruke

HTML text i drugi objekti koje razume browser na klijentu

JSON (JavaScript Object Notation)

XML (eXtensible Markup Language)

Binarni fajlovi (slike I video snimci)

Skripta

HTTP REQUEST \ RESPONSE PORUKA

**HTTP
Server**

HTTP REQUEST(1)

HTTP RESPONSE(2)

**HTTP
Klijent**

HTTP RESPONSE PORUKA

```
HTTP/1.1 200 OK
Date: Fri, 22 Feb 2008 16:34:18 GMT
Server: Apache/2.0.52 (Red Hat)
Last-Modified: Thu, 15 Nov 2007 19:33:12 GMT
Content-Length: 15137
Connection: close
Content-Type: text/html
```

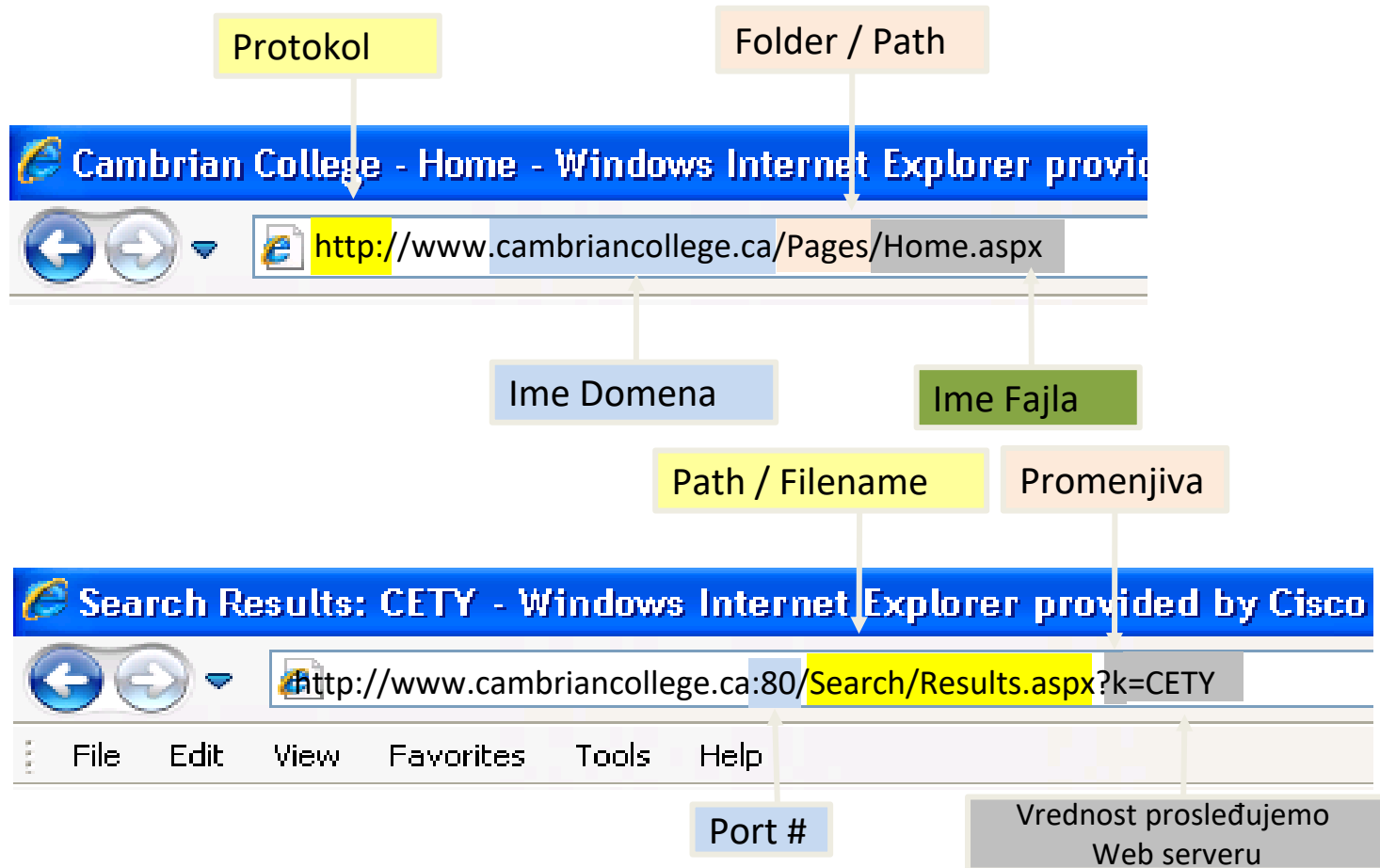
```
<!DOCTYPE html PUBLIC "-//W3C//DTD XHTML 1.0
Transitional//EN"
"http://www.w3.org/TR/xhtml1/DTD/xhtml1-
transitional.dtd">
<html xmlns="http://www.w3.org/1999/xhtml">
```

HTTP REQUEST PORUKA

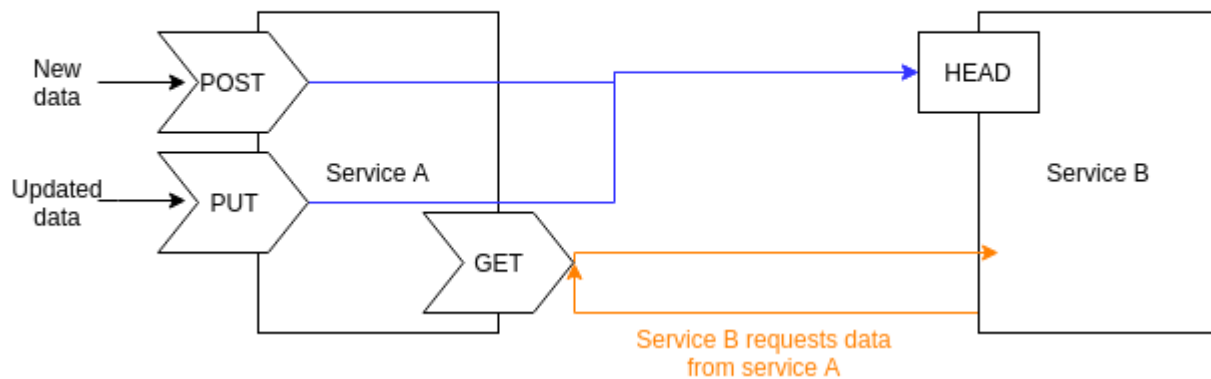
```
GET /~vtsnis/ HTTP/1.1
Accept-Language: en-us
User-Agent: Mozilla/4.0 (compatible; MSIE
7.0; Windows NT 6.0; SLCC1; .NET CLR
2.0.50727; Media Center PC 5.0; .NET
CLR 3.0.04506; InfoPath.1)
Host: www.vtsnis.edu.rs
Connection: Keep-Alive
```

Struktura URL adrese

URL ili URI (Uniform Resource Identifier) je ime na osnovu koga se pristupa Web strani na Web serveru preko Web čitača

HTTP REQUEST KOMANDE

Text box

Email

Checkbox group

I want to receive

- Timely maintenance e-mails
- Monthly newsletter
- Information about special offers

Group of radio buttons

I prefer to receive my emails as

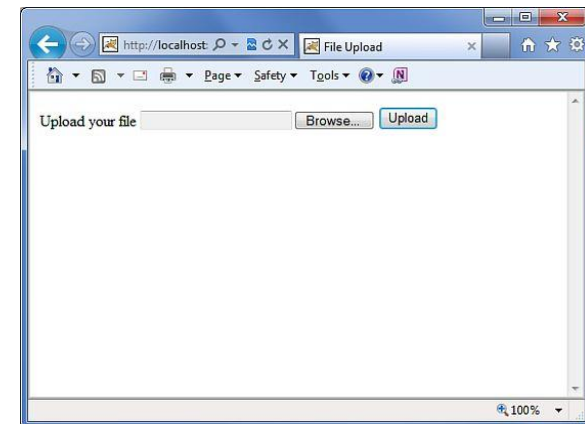
- HTML
- Text only

Drop-down list

Where are you from?

Stand-alone checkbox

I agree to terms of service.

POST i **PUT** komande se koriste za slanje podataka (upload) na web server.

Kada korisnik unese podatak u formu koja je ugrađena u web strani, **POST** metodom šalje se podatak Web serveru.

PUT metodom se vrši ažuriranje podataka na web serveru, promena slike ili teksta na web sajtu.

DELETE metodom se brišu podaci na web server.

KLIJENT SERVER INTERAKCIJA PREKO KOLAČIĆA - COOKIES

HTTP je **stateless protokol** – ne čuva informacije o korisnicima (state information)

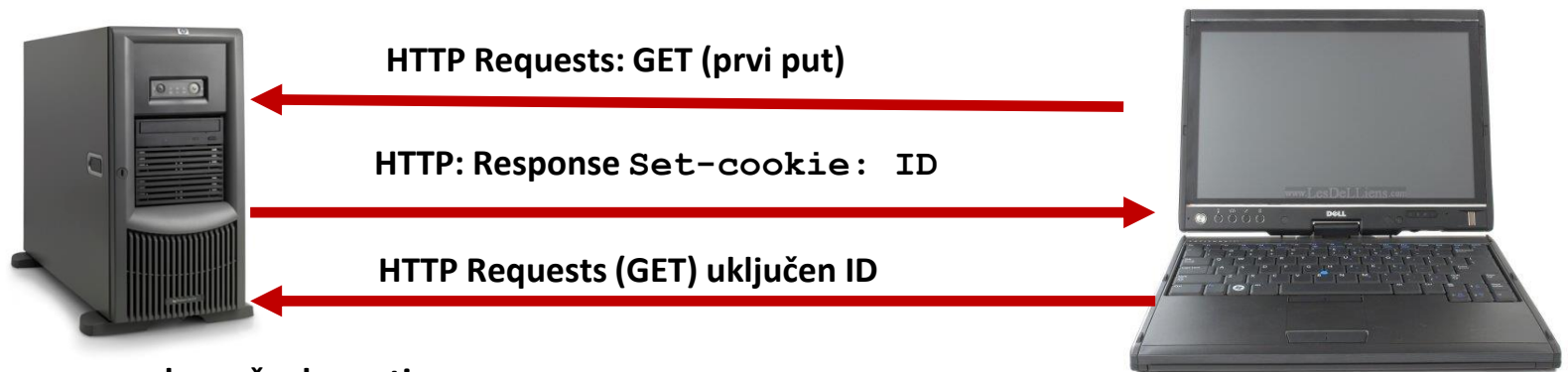
Svaki zahtev se tretira kao nov zahtev koji nije povezan sa prethodnim, međutim dizajn HTTP zahteva je takav da oni zavise jedan od drugog (npr. dodavanjem stavki u korpu treba da se poveže sa našim nalogom).

Velike performanse – obezbeđuju uspostavljanje na brzoj i stabilnoj vezi (konekcija).

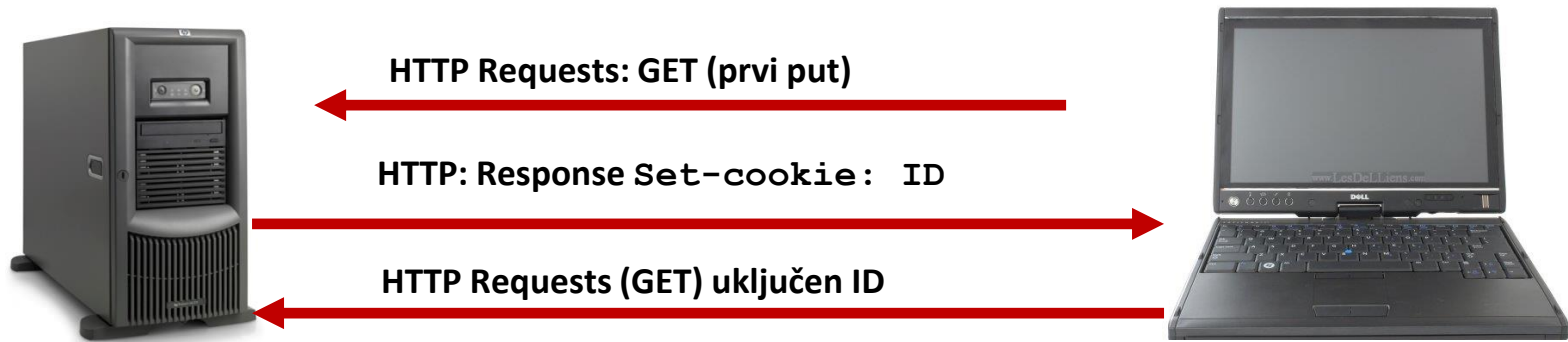
Web serveri koriste **cookies** za praćenje korisnika.

Cookies su definisani RFC 2109

Web server sada može da prati aktivnost klijenta na web sajtu.

KOLAČIĆI (COOKIES)

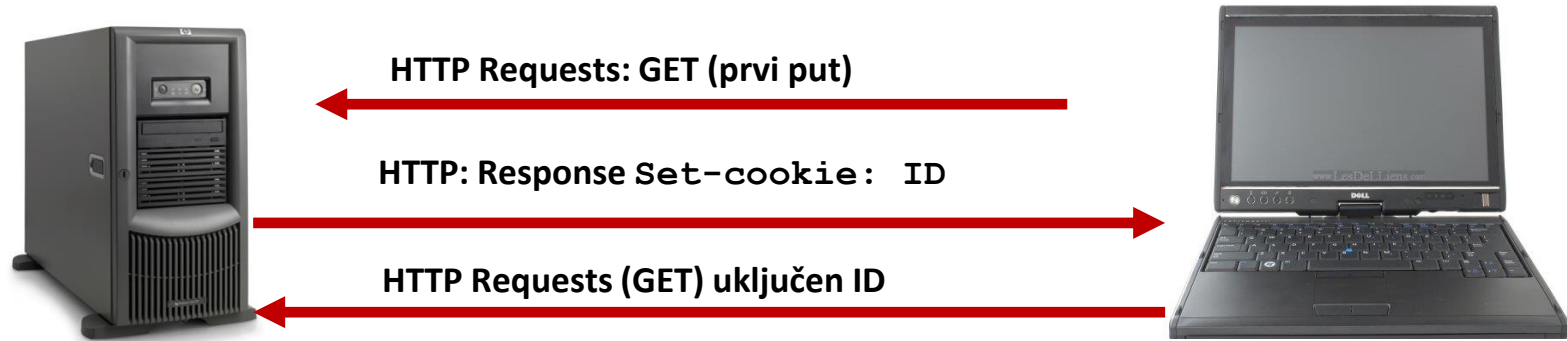
Kolačić je deo informacije koji ima naziv, vrednost i parametre ponašanja
Kreira ga server a čuva se u fajl sistemu klijenta ili memoriji web pretraživača
Vrednosti kolačića su povezane sa URL adresom.

Najčešći mehanizam prosleđivanja ID sesije između klijenta i servera je putem kolačića

Kada korisnik poseti originalni web sajt, pretraživač će poslati vrednosti kolačića identifikujući korisnika.

Kolačići osim za praćenje sesija mogu da se upotrebe za čuvanje informacija za krainieg klijenta kao što su jezik i druge konfiguracione opcije.

KLIJENT SERVER INTERAKCIJA PREKO KOLAČIĆA - COOKIES

Web server instalira cookies na klijentu kada:

Pristupa web sajtu prvi put (Web server ne prepoznaje klijenta po imenu)

Korisnik saopšti informacije web serveru. (Web server prepoznaje klijenta po imenu)

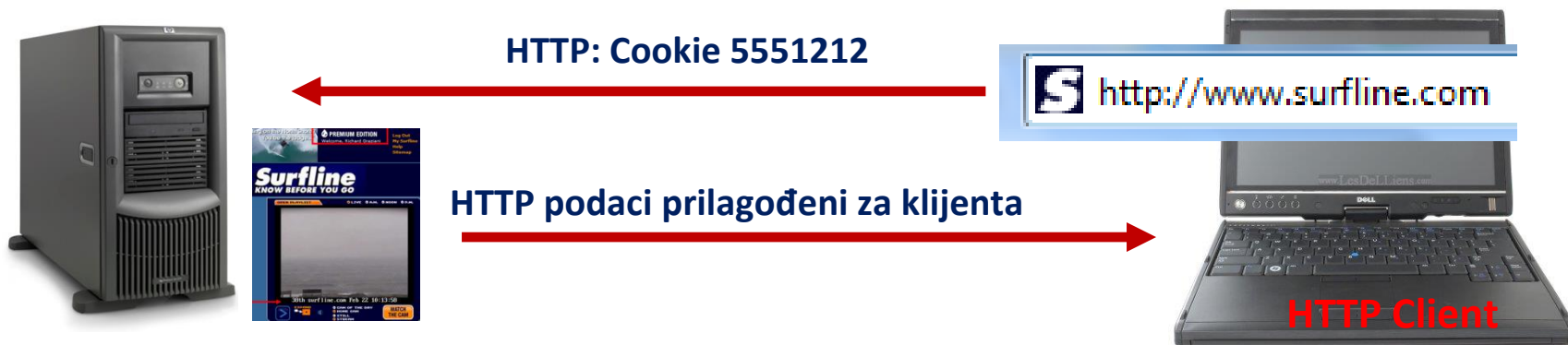
HTTP na Web serveru u zaglavlju odgovora uključuje **Set-cookie: ID**.

Ovaj **ID** se čuva na klijentskom računaru.

Svaki put kada client/browser pristupi web sajtu, **GET** metoda uključuje **Cookie** ili **User_ID**.

Kolačiće uvek kontroliše i postavlja server

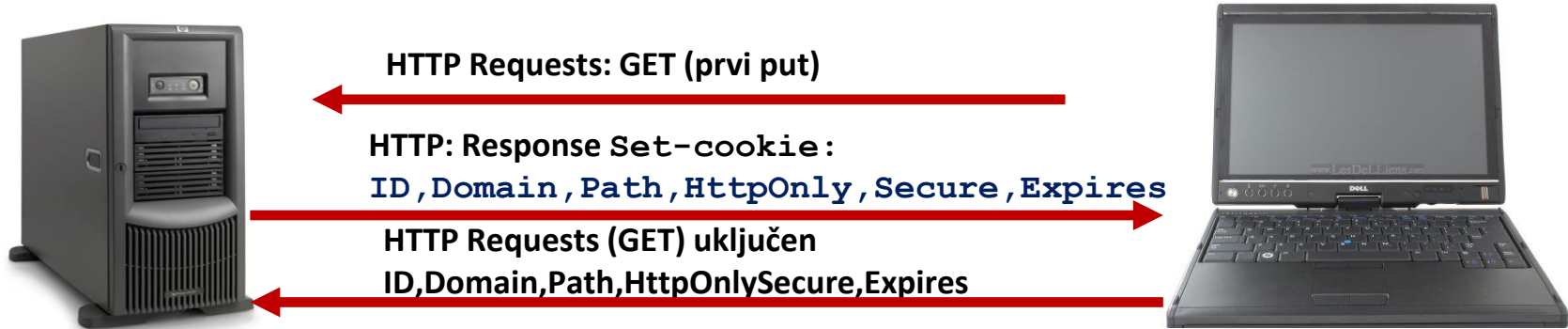
KLIJENT SERVER INTERAKCIJA PREKO KOLAČIČA - COOKIES


```
HTTP/1.1 200 OK
Date: Fri, 22 Feb 2008 19:00:15 GMT
Server: Apache/1.3.34 (Unix)
Last-Modified: Fri, 22 Feb 2008
18:51:47 GMT
ETag: "760a31-18ce-47bf19c3"
Accept-Ranges: bytes
Content-Length: 6350
Keep-Alive: timeout=15, max=257
Connection: Keep-Alive
Content-Type: text/plain <.....>
```

```
GET /jpeg/cap81/cam0.36705623.rgb888.enc HTTP/1.1
<.....>
Cookie: SLSPOTNAME5=Cowells;
      SLSPOTNAME4=Waimea%20Bay;
      SLSPOTNAME3=Pipeline;
      SLSPOTNAME2=38th%20Ave%2E;
      SLSPOTNAME1=Cowells; SLSPOTID5=4189;
      SLSPOTID4=4755; SLSPOTID3=4750;
      SLSPOTID2=4191; SLSPOTID1=4189;
      OAX=R8bfwEbcU08ABCBu; USER_ID=5551212 <not my
      actual user-id>;.....
```

Parametri kolačića

Web aplikacija može kolačiću da dodeli sledeće parametre:

Domain: sadrži domen kome se kolačić šalje

Path: definiše se uži opseg stranica na sajtu kojima se šalje kolačić

HttpOnly: sprečavamo da Java Script pristupi kolačiću a samim tim i potencijalni XSS (Cross site scripting) napad

Secure: zahteva slanje kolačića samo preko sigurnih prenosnih kanala (SSL/TLS)

Expires: definiše vreme brisanja kolačića

Autorizacija strategije na web-u

HTTP ne prati stanje sesije tj. novi request ne sadrži informacije iz prethodnog zahteva kao što je uspešno logovanje ili autorizacija za pristup resursu na web sajtu

Svaki zahtev se tretira kao nov zahtev koji nije povezan sa prethodnim, međutim dizajn HTTP zahteva je takav da oni zavise jedan od drugog (npr. dodavanjem stavki u korpu treba da se poveže sa našim nalogom).

Postoji više načina kako web aplikacija može da upravlja sesijama.

Dva najpopularnija su:

Session token - tradicionalna metoda

Server kreira log o sesiji (prati stanje sesije) i čuva zapis sve dok je sesija aktivna

Najčešći način za prosleđivanje informacije o sesiji je preko kolačića (cookies) koji se nalaze u zaglavlju HTTP poruke.

Informacija o sesiji se nalazi u cookie zaglavlju

Trenutno najpopularnija metoda za autorizaciju (session id + cookies)

Jason Web token (JWT) – modernija metoda

Web app kreira token koji čuva klijent i koji sadrži digitalni potpis web app koja je kreirala token.

Jason token koji šalje klijent nije samo ID već sadrži sve informacije o samom klijentu (Jason chicket)

Kreiranje Sesija

Najčešće upotrebljavanja metoda za praćenje sesija je korišćenje ID sesije koju kreira i podešava server.

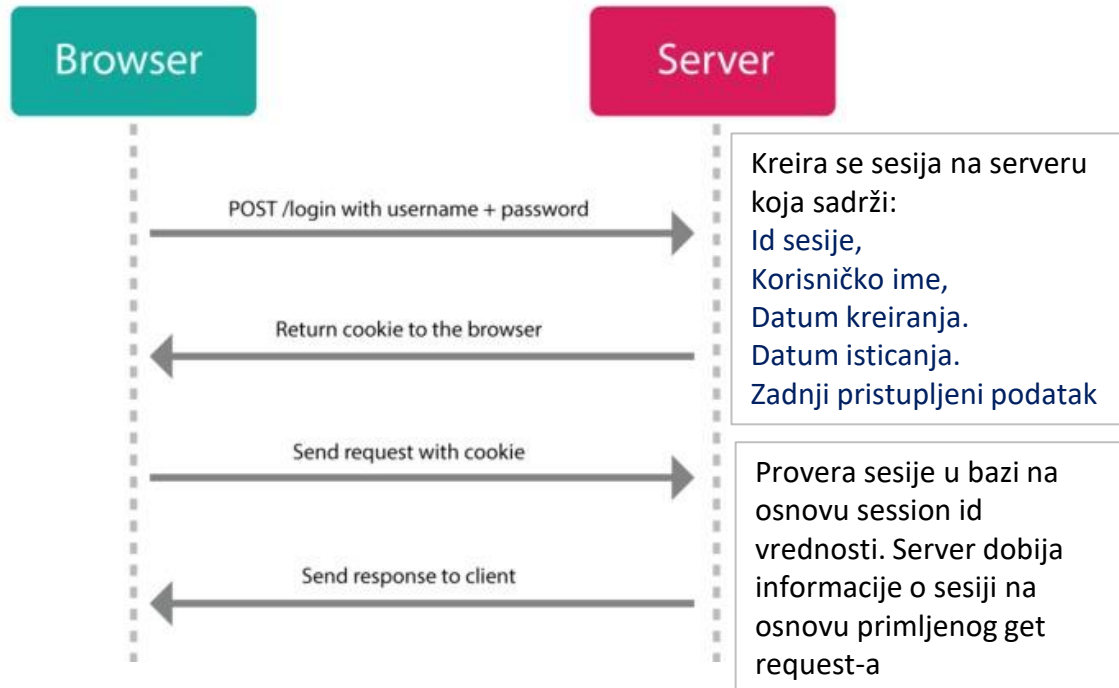
Čim se proveri identitet korisnika validnim korisničkim imenom i lozinkom, korisniku je dodeljen jedinstven nasumični ID sesije.

U svaki zahtev koji klijent pošalje uključen je ID sesije koji ima za cilj da poveže zahtev sa korisnikom čiji je identitet proveren.

ID sesije može da se šalje metodom GET ili POST. Ako se koristi metoda GET, ID sesije će postati deo URL adrese a kad se koristi metoda POST ID sesije se nalazi u telu poruke

Server održava tabelu za mapiranje korisničkih imena i dodeljene sesije.

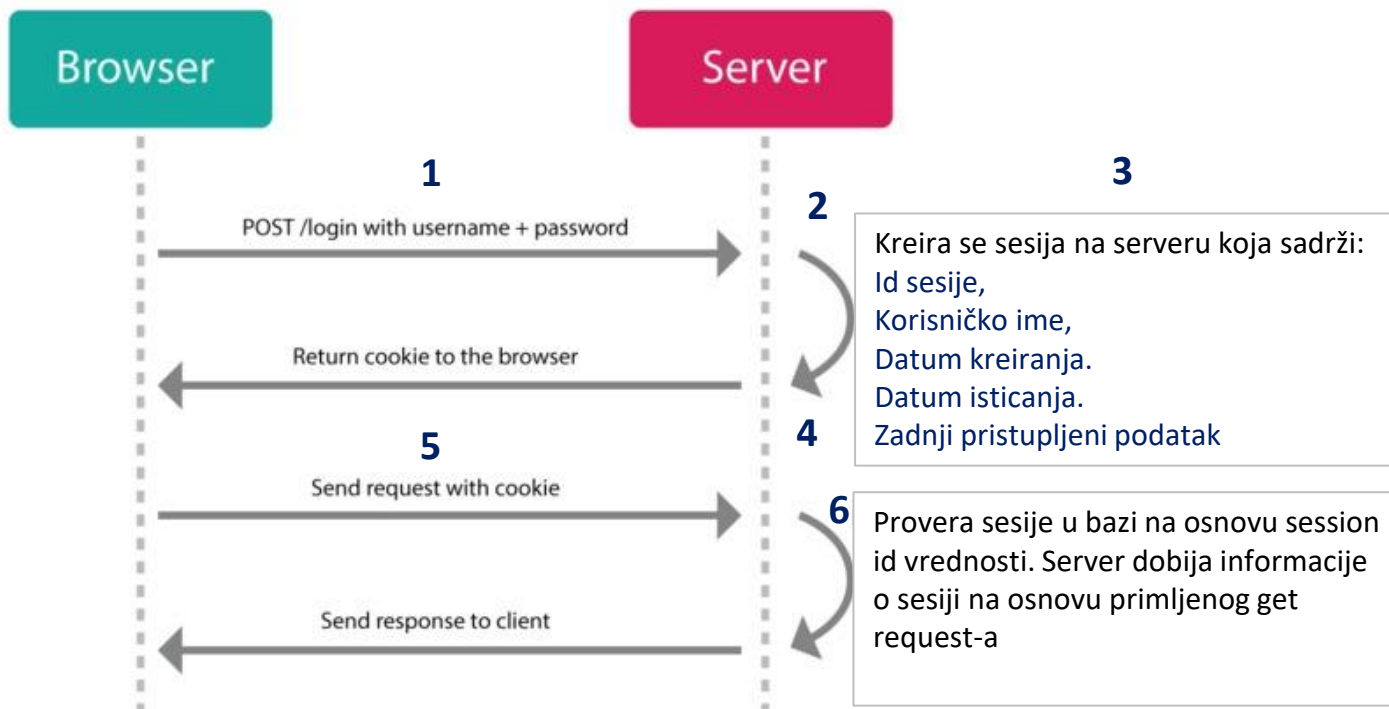
Na ovaj način get zahtevi koji dolaze od korisnika ne treba da se proveravaju svaki put.

Cookies – Praćenje autentifikovanog korisnika

Stateful auth (odnosi se na sesije)

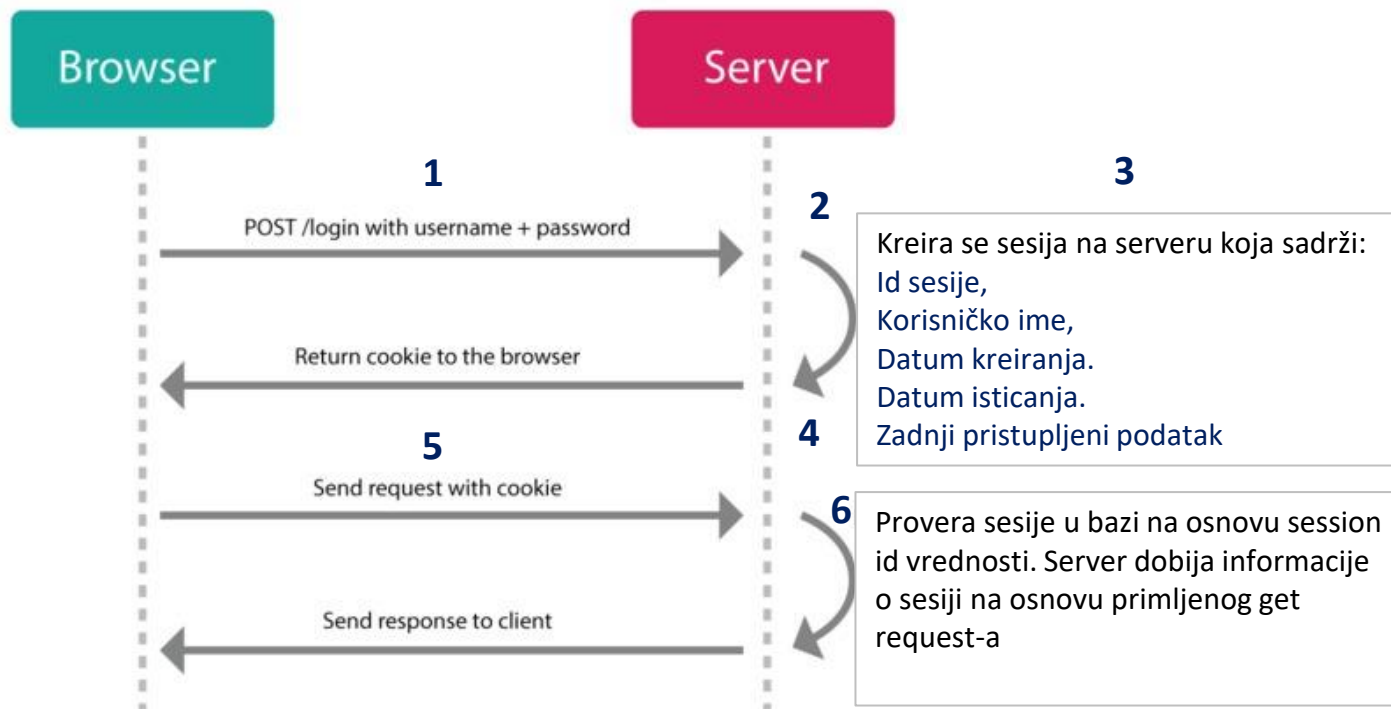
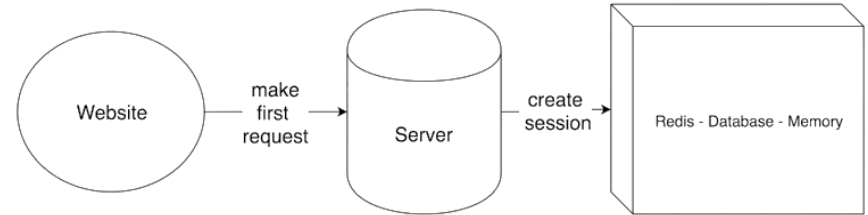
1. Korisnik šalje login kredencijale
2. Server proverava kredencijale u bazi
3. Server kreira privremenu tzv. korisničku sesiju
4. Server kreira **cookie za slanje informacije o kreiranoj sesiji** na osnovu Session ID
5. Korisnik šalje cookie koji se čuva na klijentskoj strani a sadrži Session id u svakoj request poruci
6. Server verifikuje na osnovu session id koji je prethodno kreirao i dozvoljava pristup
7. Kada se korisnik izloguje, server zatvara sesiju i briše kolačić.

Cookies – Praćenje autentifikovanog korisnika

Svaka korisnička sesija se čuva **na serverskoj strani** (stateful)

1. Memoriji (fajl sistem) - retko
2. Keš (Redis ili Memcached)-čest slučaj
3. Baza Podataka(Postgres ili MongoDB)

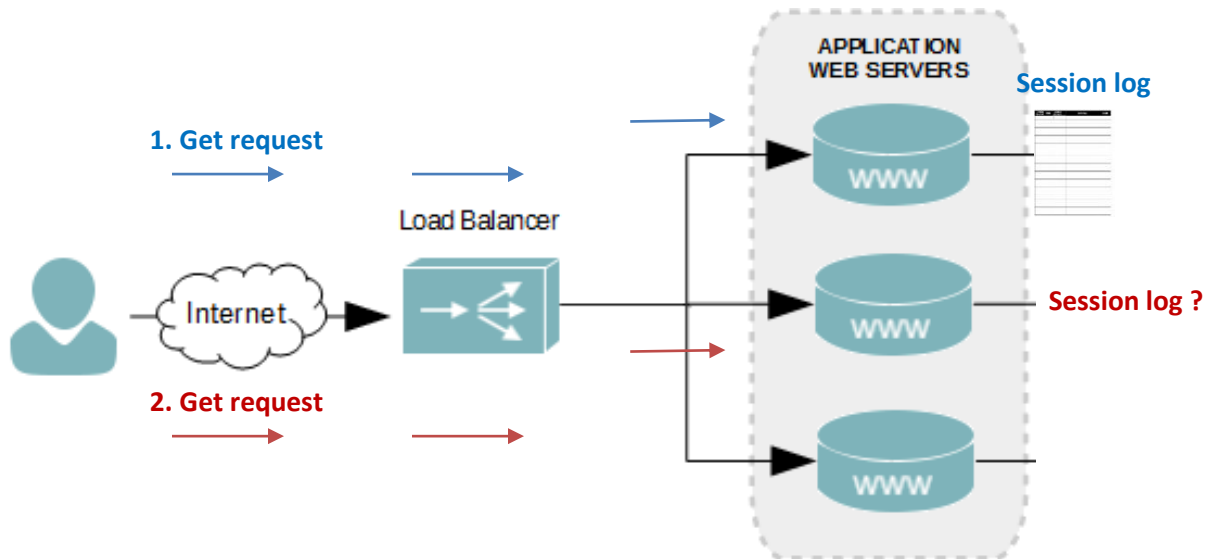

Session ID + Cookies – problem praćenja korisnika

Moderni web server zbog redundatnosti i bržeg opsluživanja klijenta sadrže više instanci tj. kopija.

Load balancer kada primi zahtev od klijenta odlučuje kojoj www instanci će poslati zahtev

Problem se javlja kada se informacija o sesiji kreira na jednoj instanci a zatim neki od narednih requesta load balancer prosledi drugoj instanci.

Session ID + Cookies – problem praćenja korisnika

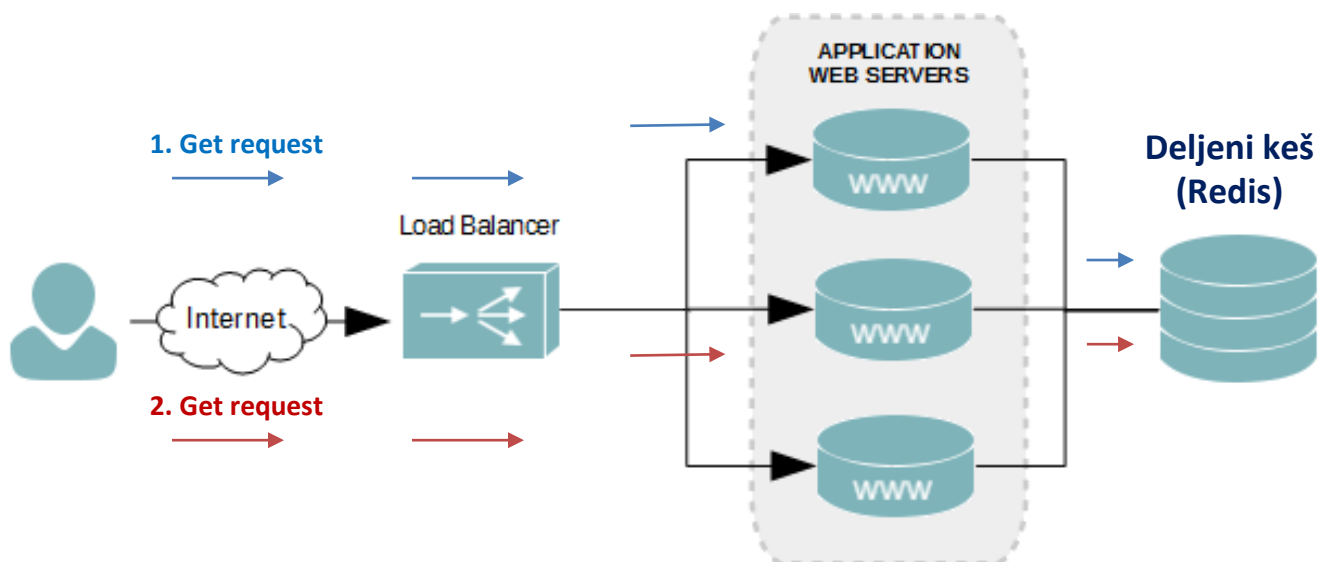
Kreira se in-memory baza podataka (Redis) koja čuva kreirane sesije svih instanci

Nedostatak je što je Redis sada single point of failure tj. ukoliko on otkáže sve informacije o sesijama se gube.

Alternativno rešenje je da se load balancer podesi da prati na kojoj instanci je kreirana koja sesija i da zahteve klijenata prosleđuje onoj instanci gde je kreirana njegova sesija.

Rešenje nije skalabilno

Drugi nedostatak je da onaj ko dobije pristup ID sesije može da se lažno predstavlja kao korisnik jer se od njega ne zahteva korisničko ime i lozinka.

JSON WEB TOKEN

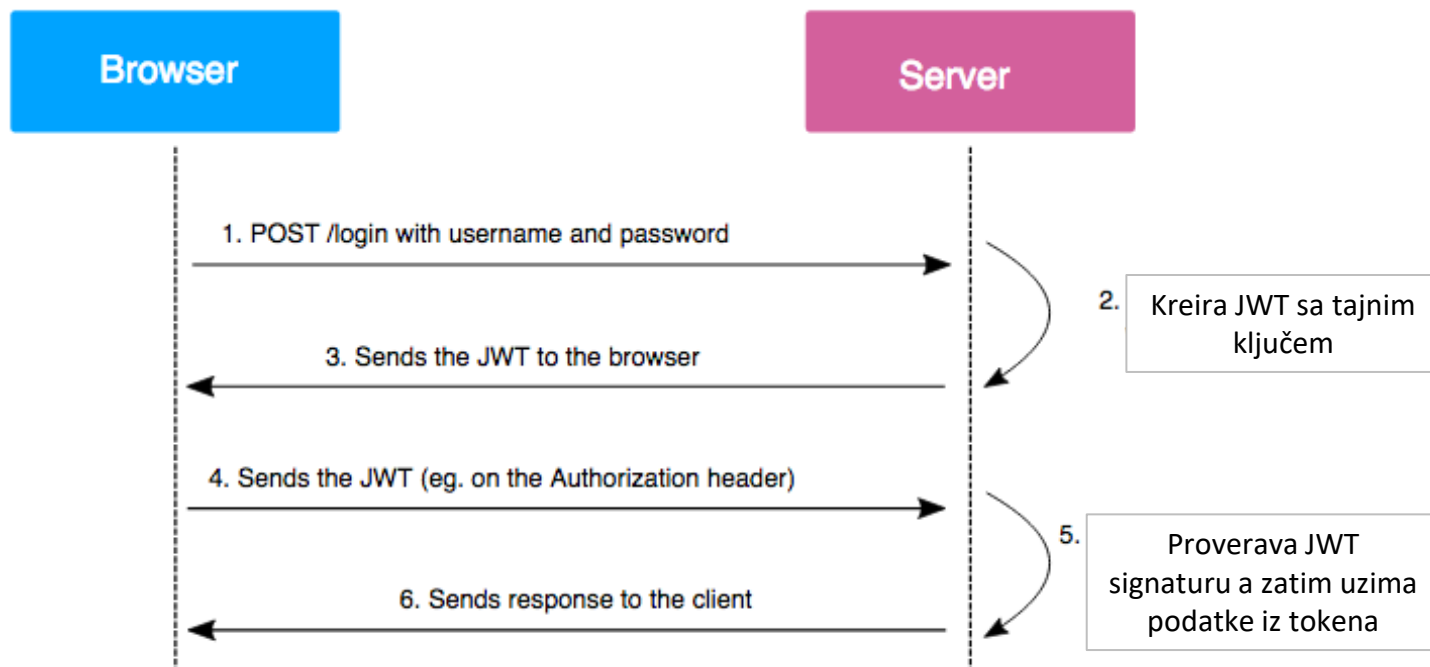
Koristi se za autorizaciju na web-u

Web aplikacija kreira token koji čuva klijent i koji sadrži digitalni potpis web aplikacije koja je kreirala token.

Jason token koji šalje klijent nije samo ID već sadrži sve informacije o samom klijentu (Jason objekat) jer je to način da server autentifikuje klijenta.

Problem bezbednosti je rešen jer je token potpisan.

JWT token se čuva na klijentu na disku (local storage ili u cookie) a šalje se kroz HTTP zaglavlje.

JSON WEB TOKEN

JWT token se najčešće sastoji iz tri dela koji su razdvojeni tačkom

Base64 enkoder se koristi da niz karaktera konvertuje u originalni niz

Payload su podaci u JSON formatu

Zaglavlje sadrži informaciju o algoritmu koj se koristi za kreiranje potpisa

Potpis služi da server verifikuje token tj. da su vrednosti tokena validne a ne da se token kriptuje. Samo server koji je kreirao token može proveriti autentičnost tokena na osnovu kreirane signature i tajnog ključa koji samo on zna.

1 **Zaglavlje**
Algoritam i tip tokena

```
{  
  "alg": "HS256",  
  "typ": "JWT"  
}
```

2 **Payload**
Podaci

```
{  
  "sub": "1234567890",  
  "name": "John Doe",  
  "iat": 1516239022  
}
```

3 **Signatura**
Digitalni potpis

```
HMACSHA256(  
  BASE64URL(header)  
  .  
  BASE64URL(payload) ,  
  secret)
```


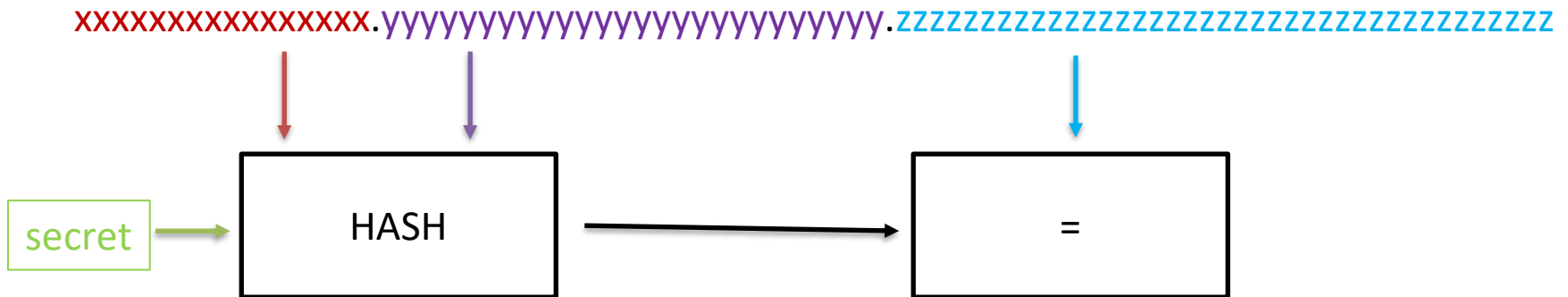
JSON WEB TOKEN – Verifikacija na serveru

JWT token ne mora da sadrži poverljive informacije kao što je lozinka već osnovne informacije da bi server znao o kome se radi npr. korisničko ime.

Ukoliko je JWT token ukraden, server neće znati da li je token stigao od prave osobe ili osobe koja je ukrala toke. Zato se preporučuje da se vodi računa kako se token šalje preko mreže (HTTPS).

U odnpsu na session token, ukoliko je došlo do krađe session id-a čim se izlogujemo server briše sve informacije o sesiji.

JWT token se čuva na klijentu, server nema mogućnost da JWT token uništi tj. odbaci. Glavni nedostatak ukoliko dođe do zloupotrebe JWT tokena. Kao mogućnost postoji opcija da se na serveru čuva crna lista JWT tokena.

TROSLIJSNE WEB APLIKACIJE

Složenije Web aplikacije zahtevaju višeslojnu arhitekturu jer se dobijaju bolje performanse i veća bezbednost aplikacije.

U troslojnoj web aplikaciji postoji fizička odvojenost između slojeva:

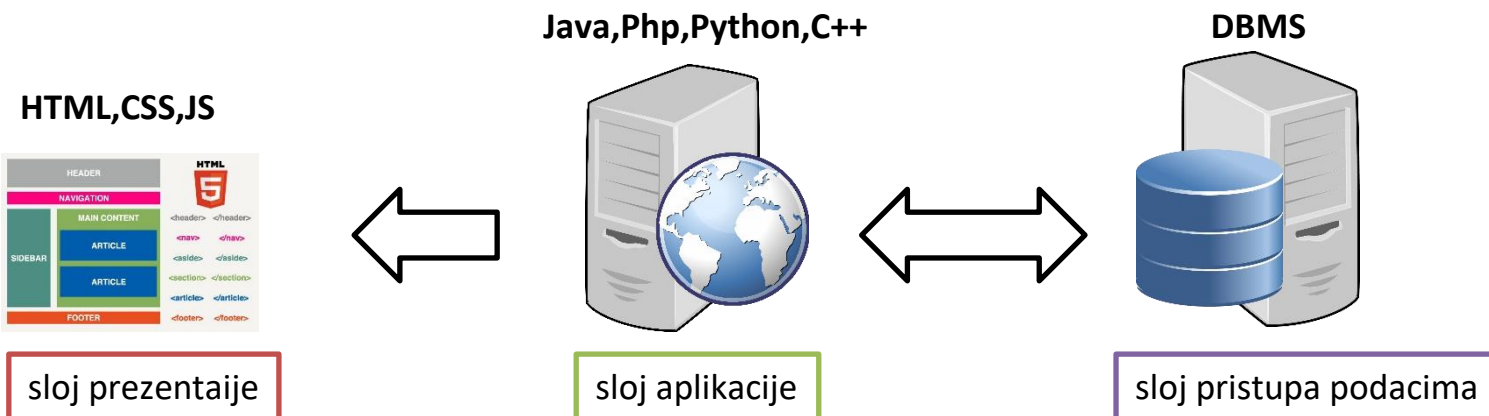
Sloj prezentacije:

Server koji prima zahteve klijenta i koji šalje odgovor klijentu.

Predstavlja interfejs između korisnika i ostatka aplikacije.

Podaci primljeni u sloju prezentacije se prosleđuju u komponente sloju aplikacije na obradu a primljeni rezultat je formatiran pomoću HTML-a i prikazuje se web klijentu korisnika.

Programi kao što su JS, React, Angular, VUE su spoređeni da rade u sloju prezentacije.

TROSLOJNE WEB APLIKACIJE

Sloj aplikacije:

Sadrži glavnu logiku aplikacije

Primena poslovne logike nad podacima primljenih sa sloja prezentacije.

Rezultat se vraća u sloj prezentacije a zatim odatle šalje klijentu.

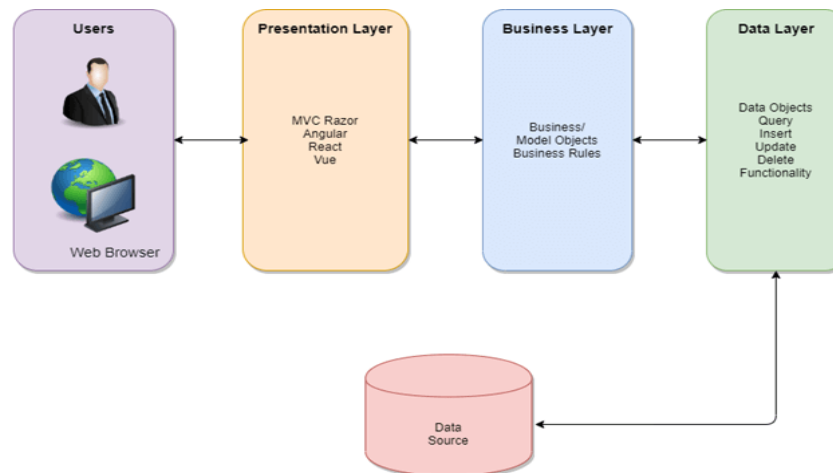
Programski jezici koji funkcionišu na ovom sloju su PHP, JAVA, Python i ASP.NET

Sloj pristupa podacima:

Komponente na ovom sloju su odgovorne za održavanje podataka, čuvanje integriteta i dostupnosti i upravljanje konkurentnim konekcijama iz sloja aplikacije.

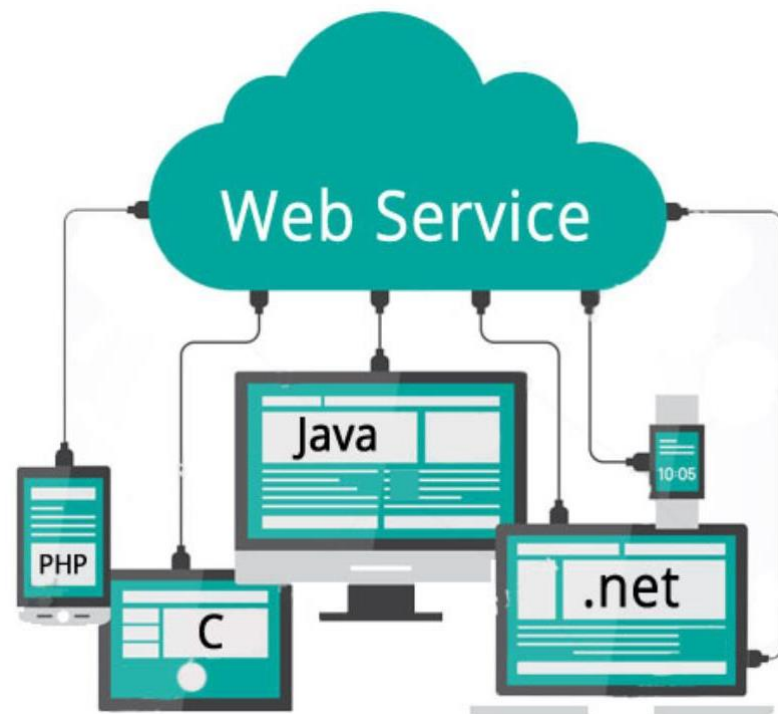
Relacione baze podataka (MySql i MS SQL) su dve najčešće tehnologije koje funkcionišu na ovom sloju.

Poslednjih godina javljaju se web aplikacije koje na sloju pristupa podacima koriste NoSql bazu podataka.

WEB SERVISI

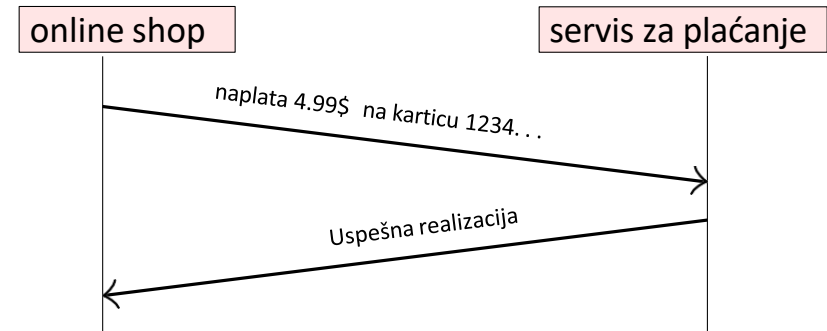
- Web aplikacije koje ne uključuju sloj prezentacije
- Omogućavaju različitim aplikacijama da dele podatke i funkcionalnosti između sebe
- Arhitektura orjentisana ka servisu omogućava provajderu web servisa da se lako integriše sa drugim aplikacijama
- Servis ne otkriva logiku koja je upotrebljena za kreiranje podataka ali dozvoljava pristup podacima.
- Npr. Kladionice koje u realnom vremenu na svojim sajtovima prikazuju rezultate utakmica.
- Web servisi su **nezavisni od platforme** koja koristi uslugu servisa
- Slaganje između korisnika servisa i provajdera servisa mora da postoji oko **pravila za razmenu podataka**
- Postoje dva načina za razvoj web servisa
  - **Simple Object Access Protocol (SOAP)**
  - **Representational State Transfer (REST)**

Pozivanje udaljene procedure (RPC)

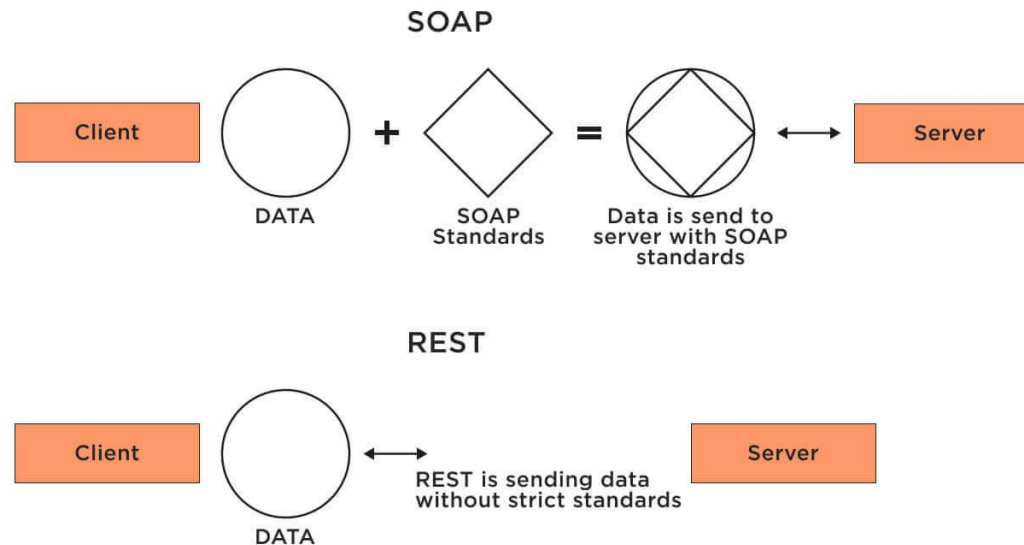
- Primer korišćenja web servisa je kupovina online proizvoda koji se plaća credit/debit karticom
- Web shop aplikacija koristi servis koji je specijalizovan za obradu plaćanja preko Interneta
  - Kada klijent pokrene kupovinu, parametri sa njegove kartice se šalju servisu koji je nezavisan od web shop aplikacije na obradu.
  - Servis za plaćanje (payment servis) ustvari komunicira sa infrastrukturom kartice (Visa, MasterCard,...) koja komunicira sa bankog gde je izdata kartica da bi se izvršilo plaćanje.

Klijent server komunikacija

SOAP Vs REST web servis

- SOAP je tradicionalni metod za razvoj web servisa
  - XML format je jedini podržan format za razmenu podataka kada se koristi SOAP servis
  - SOAP je protokol i nezavisan je za transport
- REST web servis jednostavniji za implementaciju, direktno komunicira sa provajderom servisa pomoću HTTP-a bez potrebe za dodatnim protokolom.
  - REST web servisi mogu da koriste JSON i druge formate podataka
  - REST je zasnovan na HTTP-u i koristi HTTP za transport
  - REST servis koristi HTTP za čitanje, kreiranje, ažuriranje i brisanje podataka.

REST API

- RPC se danas najčešće implementira koristeći slanje podataka u JSON formatu preko HTTP protokola
- **Popularni skup principa u dizajnu** za takve API-je zasnovan na HTTP-u poznat je kao REST(*representational state transfer*) a API-ji koji se pridržavaju ovih principa nazivaju se RESTful.
  - Komunikacija je bezkonekciona (stateless), svaki zahtev je samostalan i nezavisan od ostalih
  - Resursi (objekti nad kojima se manipuliše) se predstavljaju URL adresama
  - Stanje objekta se ažurira preko HTTP zahteva standardnom metodom POST ili PUT do odgovarajuće URL adrese
- Popularnost REST API leži u korišćenju JS koda koji se danas izvršava u svim Web čitačima a koji olakšava kreiranje HTTP zahteva ka serveru.

REST API

- Kod uzima argumente, prevodi u JSON format koristeći funkciju `JSON.stringify()` i šalje na URL adresu <https://example.com/payments> preko HTTP POST zahteva

```
let args={amount:4.99, currency:'DOLLAR',           /*...*/};
let request={
  method:'POST',
  body:JSON.stringify(args),
  headers: {'Content-Type':'application/json'}
};

fetch('https://example.com/payments', request)
  .then((response) => {
    if(response.ok) success(response.json());
    Else failure(response.status);                // server error
  })
  .catch((error) => {
    failure(error); // network error
  });
```

- Dva moguća scenarija
  - Server može da vrati status da je zahtev uspešno obrađen (`response.json()` metode čita primljeni json fajl) pozivajući `success` funkciju
  - Server može da vrati status da je zahtev nije uspešno obrađen ili da zahtev ne može da se isporuči do servera
- RESTful API i RPC zasnovan na HTTP su na webu i koriste se često ne samo u slučaju kada je JS klijent već u server server komunikaciji i mobilnim aplikacijama

RPC u distribuiranim sistemima

Server to Server RPC se primenjuje u distribuiranim sistemima gde je softver isuviše složen i veliki da se izvršava na jednoj mašini

“Service-oriented architecture” (SOA) / “microservisi”:

- Razdvajanje složenog softvera u više servisa
- Na više čvorova koji komuniciraju preko RPC-a.
- Različiti timovi mogu da održavaju takav softver i da bude napisan na različitim programskim jezicima

Različiti servisi su pisani u različitim tehnologijama

- **Interoperabilnost** – konverzija tipova podataka da se poslati argumenti kompatibilni sa funkcijom koja se poziva na drugom čvoru i da su vraćeni podaci mogu da se pročitaju
- **Interfejs za desinisanje jezika** (IDL) – jezik nezavisan od API specifikacije

XML i JSON formati podataka

- Formate XML i JSON koriste Web servisi za predstavljanje strukturiranih skupova podataka i objekata

XML

```
<empinfo>
  <employees>
    <employee>
      <name>James Kirk</name>
      <age>40</age>
    </employee>
    <employee>
      <name>Jean-Luc Picard</name>
      <age>45</age>
    </employee>
    <employee>
      <name>Wesley Crusher</name>
      <age>27</age>
    </employee>
  </employees>
</empinfo>
```

JSON

```
{ "empinfo" :
  {
    "employees" : [
      {
        "name" : "James Kirk",
        "age" : 40,
      },
      {
        "name" : "Jean-Luc Picard",
        "age" : 45,
      },
      {
        "name" : "Wesley Crusher",
        "age" : 27,
      }
    ]
  }
}
```

XML Vs JSON

Čitljivost

- JSON – jednostavniji za čitanje jer se zasniva na objektima
- XML – složeniji za čitanje jer su podaci sadržani u tagovima

Kod

- JSON – sadrži manje koda
- XML – sadrži više koda

Brzina parsiranja

- JSON – Brži od XML-a, gde su podaci jasno definisani u obliku ključ i vrednost
- XML – Sporiji je jer podatke treba izvući iz tagova

Jednostavnost kreiranja

- JSON – Jednostavnija implementacija jer je sintaksa jednostavnija
- XML – Neznatno složeniji kod

Fleksibilnost i proširivost

- JSON – Podržava limitirani opseg tipova podataka, može biti nedovoljno za određene app
- XML – Slično programiranju

Bezbednost

- JSON – podskup JavaScript-a i kao takav može da bude iskorišćen za pokretanje malicioznog koda
- XML – je bezbedniji od JSON

JSON

```
{ "empinfo" :  
  {  
    "employees" : [  
      {  
        "name" : "James Kirk",  
        "age" : 40,  
      },  
      {  
        "name" : "Jean-Luc Picard",  
        "age" : 45,  
      },  
      {  
        "name" : "Wesley Crusher",  
        "age" : 27,  
      }  
    ]  
  }  
}
```

XML

```
<empinfo>  
  <employees>  
    <employee>  
      <name>James Kirk</name>  
      <age>40</age>  
    </employee>  
    <employee>  
      <name>Jean-Luc Picard</name>  
      <age>45</age>  
    </employee>  
    <employee>  
      <name>Wesley Crusher</name>  
      <age>27</age>  
    </employee>  
  </employees>  
</empinfo>
```

AJAX (Asynchronous JavaScript and XML)

- Kombinuje više web tehnologija, koja omogućava klijentu da pošalje zahteve i obrađuje odgovore u pozadini bez direktne intervencije korisnika.
- Omogućava komunikaciju sa web serverom bez potrebe da korisnik kreira eksplicitno novi zahtev u web pretraživaču
- Ažurira se web stranica bez učitavanja stranice
- Šalju se podaci na server u pozadini
- Rezultat je brži odgovor sa servera jer delovi web stranice mogu da budu ažurirani posebno
- AJAX koristi JS za povezivanje i preuzimanje informacija sa servera bez ponovnog učitavanja kompletne web stranice
- AJAX kombinuje XMLHttpRequest objekat koji je ugrađen u browser kojim šalje zahtev web serveru i JavaScript i HTML DOM za prikaz i korišćenje podataka
- AJAX aplikacije mogu da koriste XML za transport podataka, češće se za transport podataka koristi čist tekst ili JSON format.

Osobine AJAX tehnologije

- 1. Povećanje brzine** – ažuriranje pojedinačnih elemenata zahteva minimalnu obradu
- 2. Jednostavnost** – aplikacija zasnovana na AJAX-u ne zahteva ponovno učitavanje cele strane da bi se odradio refresh specifičnih delova web sajta to aplikaciju čini interaktivnijom jednostavnijom
- 3. Asihroni pozivi** – aplikacije zasnovana na AJAX-u su dizajnirane da kreiraju asihrone pozive za web server, na taj način se obavlja interakcija sa korisnikom dok se jedan njen deo ažurira. Web stranica se ažurira asihrono razmenom podataka sa web serverom u pozadini. Na taj način moguće je ažurirati delove web strane bez učitavanja cele strane.
- 4. Smanjena upotreba mreže** – Neizvršavanjem potpunog osvežavanja stranice smanjena je i upotreba mreže. U web aplikacijama u kojima postoje velike slike, video materijal ili dinamički sadržaj upotreba AJAX-a može da optimizuje upotrebu mreže.
- 5. AJAX dobro poznati radni okviri (fremork)** - JQuery, Dojo Toolkit, Google Web Toolkit (GWT) i Microsoft AJAX biblioteka

Komponenta AJAX-a

JavaScript

Vrši interakciju sa web serverom u pozadini i obrađuje informacije pre nego što su one prikazane korisniku

JS koristi XMLHttpRequest (XHR) API za prenos podataka između servera i klijenta koji se izvršava u pozadini.

Dinamički HTML (DHTML)

Kada su podaci preuzeti sa servera i JS ih obradi, elementi web stranice treba da budu ažurirani da bi reflektovali odgovor sa servera.

Primenom DHTML-a i JS može se ažurirati sadržaj stranice u toku rada.

Osnovni nedostatak upotrebe samo DHTML-a je što on zavisi od koda na stranici klijenta za ažuriranje stranice. Uglavnom se vrši interakcija sa kodom na strani servera. AJAX je taj koji kreira konekciju između koda na strani klijenta i koda na strani servera.

Document Object Model (DOM)

DOM je upotrebljen za organizovanje elemenata u HTML ili XML dokumentu.

AJAX komunikacija između Web browser-a i Web servera

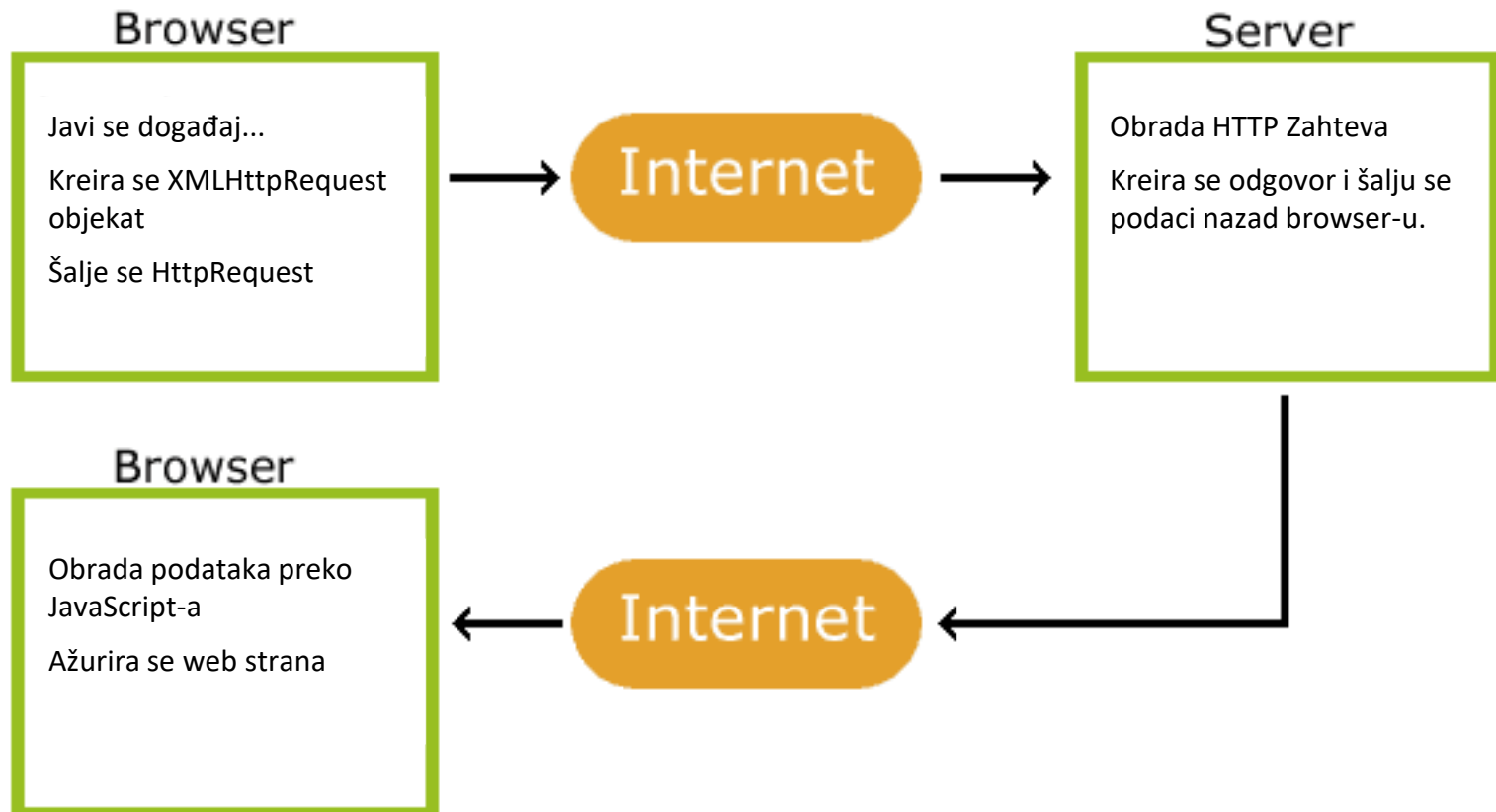
Korak 1

Korisnik unosi URL web stranice

Pretraživač šalje HTTP zahtev web serveru

Server obrađuje zahtev i vraća nazad odgovor sa HTML sadržajem koji je prikazan u pretraživaču.

Web stranica je ugrađena u JavaScript kod koji izvršava JS interpreter kada se desi događaj

Tok rada AJAX-a

Korak 2

Kada korisnik vrši interakciju sa web stranicom, korisnik se susreće sa elementom koji koristi ugrađeni JavaScript kod i pokreće događaj.

Npr. Google pretraga, čim korisnik krene da unose upit za pretragu u pozadini AJAX engine presreće zahtev korisnika i prosleđuje zahtev na server pomoću HTTP zahteva

Zahtev je transparentan korisniku, korisnik ne treba da klikne na dugme za generisanje zahteva ili da osvežava stranicu.

Korak 3

Web server obrađuje zahtev i vraća podatke nazad u AJAX engine u JSON, HTML ili XML formatu.

Ajax engine na klijentu prosleđuje podatke u engine za renderovanje web-a i prikazuuju se u web pretraživaču koji koristi DHTML za ažuriranje samo označenog segmenta

